

Ingediend via e-mail

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid
t.a.v. de heer mr. A.C.L. Rutte

Den Haag, 20 november 2025

dossiernummer: 207237

uw kenmerk: n.v.t.

telefoonnummer: +31 (0)70 335 35 35

e-mail: secretariaat@advocatenorde.nl

Betreft: Strafbaarstelling zelfbevrijding en onttrekking aan elektronisch toezicht

Geachte staatssecretaris,

Bij brief van 19 september 2025 heeft u de Nederlandse orde van advocaten (NOvA) ter consultatie voorgelegd het concept wetsvoorstel 'Strafbaarstelling zelfbevrijding en onttrekking aan elektronisch toezicht'. De NOvA voldoet graag aan uw verzoek en heeft zijn adviescommissie strafrecht gevraagd te adviseren.

Bijgaand stuur ik u het advies van de adviescommissie. De algemene raad sluit zich aan bij de overwegingen van de adviescommissie en verzoekt u deze bij de verdere uitwerking te betrekken.

Met de meeste hoogachting,
namens de algemene raad,

mw. mr. S.F.M. ten Berge
plaatsvervangend algemeen secretaris

bijlage: advies van de adviescommissie strafrecht

Bezoekadres

Prinses Beatrixlaan 5
2595 AK Den Haag
Tel. 070 - 335 35 35

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

www.advocatenorde.nl

ADVIES

Aan:	Algemene raad
Van:	Wetgevingsadviescommissie strafrecht
Datum:	20 november 2025
Betreft:	Wetsvoorstel inzake strafbaarstelling zelfbevrijding en onttrekking aan elektronisch toezicht

Samenvatting

De wetgevingsadviescommissie strafrecht van de Nederlandse orde van advocaten (NOvA) maakt hierbij van de gelegenheid gebruik om te reageren op het wetsvoorstel zelfbevrijding en onttrekking aan elektronisch toezicht. De strafrechtadvocatuur hecht veel belang aan de rechtsstaat en het vertrouwen in de rechterlijke macht. Het voorliggende Wetsvoorstel beoogt dit belang te dienen door uitbreiding van de strafbaarstelling. De voorgestelde uitbreiding van wettelijke strafbaarstelling verhoudt zich echter niet met te stellen eisen van legitimiteit en rechtsbescherming en daarmee met beginselen van onze democratische rechtsstaat. Het voorstel lijkt weinig zinvol en is niet effectief. De adviescommissie adviseert dan ook negatief ten aanzien van het wetsvoorstel.

Het voorstel

Voorgesteld wordt zelfbevrijding uit een justitiële inrichting en tijdens verlof en onttrekking aan elektronisch toezicht strafbaar te stellen. Volgens de indieners van het voorstel zou het wenselijk zijn een nieuwe strafbaarstelling aan zowel de beginselenwetten als het Wetboek van Strafrecht toe te voegen. Het ontsnappen uit detentie brengt immers schade toe aan de rechtsstaat en tast het vertrouwen in de rechterlijke macht aan, aldus de indieners.

Grondslag voor wettelijke strafbaarstelling en bezwaren

De vraag onder welke omstandigheden, voorwaarden en/of met welke argumenten men mag of moet overgaan tot strafbaarstelling van onwenselijk gedrag is rechtstreeks verbonden met eisen van legitimiteit en rechtsbescherming en daarmee met beginselen van onze democratische rechtsstaat. Strafbarestelling is dan ook verbonden met doelen van strafrecht en straffen in de samenleving. Zo dient strafbedreiging ultimum remedium te zijn (subsidiariteitsbeginsel) en dient de wetgever zich te onthouden als andere minder vergaande juridische middelen voorhanden zijn. Ook dient een voorgestelde strafbaarstelling te voldoen aan het criterium van de handhaafbaarheid en effectiviteit, terwijl enkel symbolische wetgeving niet zonder meer legitiem is. Bovendien dient ingevolge het criterium van de frequentie van het gedrag in geval van weinig voorkomend gedrag geen strafbaarstelling als instrument te volgen met het oog op doelmatigheid van de strafrechtspleging.

Zelfbevrijding uit de penitentiaire inrichting en tijdens verlofmomenten komt slechts zeer zelden voor. Ook het onttrekken aan elektronisch toezicht is weinig voorkomend. Vernieling van een enkelband is reeds als zodanig strafbaar als vernieling. Hulp bij zelfbevrijding is ook strafbaar. Zelfbevrijding met vernieling van voorwerpen eveneens. Het enkele feit dat de nieuw voorgestelde strafbaarstelling een ander belang dient namelijk de geloofwaardigheid van het gezag van justitie en daarom noodzakelijk zou zijn, overtuigt echter niet.

De Staat dient ervoor te zorgen dat een veroordeelde niet ontsnapt. Gedetineerden die op de lijst 'Gedetineerden met vlucht- en maatschappelijk risico' staan, vallen kort gezegd al onder verscherpt toezicht en worden extra bewaakt. De natuurlijke neiging en zucht van de mens om te ontsnappen was voor de wetgever in Nederland altijd reden strafbaarstelling niet wenselijk en evenmin zinvol te achten. Bovendien past het niet bij de ultimatum remedium-gedachte van het strafrecht. In veel andere landen is zelfbevrijding en onttrekken aan elektronische detentie evenmin strafbaar. Het relatief recente WODC-rapport 'Zucht naar vrijheid' concludeert in grote lijnen dat het alsnog strafbaar stellen van ontsnapping redelijk weinig toegevoegde waarde heeft. Niet gesteld of gebleken is dat uit ander rechtsvergelijkend onderzoek kan worden afgeleid dat strafbaarstelling een preventief effectief zou hebben en gedetineerden ervan weerhoudt te ontvluchten.

De achterliggende gedachte achter de voorgestelde strafbaarstellingen is kennelijk dat voorkomen dient te worden dat daders die bewust hun straf ontlopen of elektronisch toezicht saboteren, zonder consequenties weggelaten. Er zijn echter voldoende praktische en juridische alternatieven om genoemd onwenselijk gedrag te voorkomen en/of te bestraffen. Te denken valt onder meer aan het opleggen van disciplinaire straffen en ordemaatregelen, het weigeren van verloven of degradatie naar een basisprogramma. Ook andere sancties en disciplinaire maatregelen zijn mogelijk. Aldus past de straffeloosheid van zelfbevrijding goed in de klassieke idee van het strafrecht als ultimatum remedium.

Het praktisch nut van strafbaarstelling van zelfbevrijding is niet groot, terwijl het extra belasting voor het justitiële apparaat kan meebrengen. Door, zoals voorgesteld, te bepalen dat het ontsnappen uit de gevangenis en het saboteren van een enkelband strafbaar wordt, strookt dat echter niet zonder meer met algemene penitentiaire uitgangspunten zoals het uitgangspunt dat de detentiesituatie zélf, met adequate beveiliging en toezicht, moet voorkomen dat iemand kan ontvluchten, en niet een aanvullend strafrechtelijk dreigmiddel. Het voldoet evenmin aan eisen van legitimiteit en rechtsbescherming, nu de voorgestelde strafbaarstelling ingrijpt in de positie van de gedetineerde zonder een duidelijke noodzaak en zonder dat voorzienbare criteria worden geboden voor de toepassing ervan. Daarmee rijmt het onvoldoende met beginselen van onze democratische rechtsstaat. Het lijkt weinig zinvol en is niet effectief omdat bestaande middelen – waaronder disciplinaire maatregelen, verscherpt toezicht en technische verbeteringen aan beveiliging en elektronische controle – doorgaans sneller en doelmatiger leiden tot herstel van de orde en beperking van ontvluchtingsrisico's dan nieuwe strafbepalingen. Het wetsvoorstel heeft daardoor het karakter van symboolwetgeving.

De adviescommissie adviseert bij die stand van zaken negatief over het voorstel van wet.

Conclusie en advies:

Het wetsvoorstel kent de volgende in het oog springende bezwaren:

- De voorgestelde strafbaarstelling van onwenselijk gedrag voldoet niet de eisen van legitimiteit en rechtsbescherming en daarmee aan beginselen van onze democratische rechtsstaat.
- Straffbaarstelling heeft een onvoldoende preventief effect en weerhoudt gedetineerden niet om te ontvluchten. Het praktisch nut van strafbaarstelling van zelfbevrijding is niet groot.

De adviescommissie erkent het belang van aan de rechtsstaat en het vertrouwen in de rechterlijke macht, maar de voorgestelde uitbreiding van strafbaarheid voldoet echter niet aan de te stellen eisen van legitimiteit en effectiviteit in een democratische rechtsstaat. Het lijkt ook weinig zinvol. Daarom adviseert zij negatief.